

Litteratur på nettet: En innføring i elektronisk litteratur

Jill Walker

INGRESS:

Elektronisk litteratur er litteratur som utnytter datamaskinen og nettverkets muligheter. For eksempel brukes lenker, bilder, lyd, animasjon og interaktivitet, samtidig som språket står i sentrum. Tenåringene i dag publiserer allerede på nettet. Elektronisk litteratur kan være en måte å koble dagens ungdoms intuitive forståelse av nye medier med den forståelsen for språk og evnen til nærlesning vi søker å gi dem gjennom norskfaget. I november ble elinor.nu, en katalog over elektronisk litteratur i Norden, lansert. Her gir prosjektleder Jill Walker en kort innføring i hva elektronisk litteratur egentlig er.

BRØDTEKST:

De første verkene som ble kalt elektronisk litteratur var hypertekstuelle. Fra begynnelsen av 90-tallet ble hypertekstfortellinger utgitt på diskett (se <http://eastgate.com> for å finne ut mer om disse) og etterhvert som web ble vanligere på midten av nitti-tallet fikk vi også flere og flere av disse på nettet. Hypertekstfortellinger består som oftest av korte tekstbiter knyttet sammen av hyperlenker. Det beste norske eksempelet på dette er ikke egentlig skrevet for nettet i det hele tatt: det er tvert imot en novelle av Tor Åge Bringsværd som er skrevet som et fiktivt oppslagsverk på ti løse blad i konvoluttromanen *Sesam* '71. Novellen begynner med tittelen: "Faen. Nå har de senket takhøyden igjen. Må huske å kjøpe nye knebeskyttere." Man leser novellen ved å bevege seg fra oppslagsord til oppslagsord (som "takhøyden" og "knebeskyttere") inntil man har dannet seg et bilde av et fremtidssamfunn preget av overbefolkning og totalitarisme. Novellen er altså en slags papirbasert hypertekst, på samme måte som et leksikon, eller til en viss grad, en avis.

På midten av 90-tallet ble Bringsværds novelle "oversatt" til websider, hvor kryssreferansene er hyperlenker. Selv om ordene er de samme som i papirutgaven, er leseopplevelsen ganske annerledes. En sammenligning av

nettversjon og papirversjon kan fungere bra som en innføring i tanker omkring hva litteratur på nettet kan være.

Bringsværds oppslagsnovelle er et eksempel på eksperimentell og formoverskridende litteratur, som det var mye av på 60- og det tidlige 70-tallet, bl.a. i den franske OuLiPo bevegelsen. Den elektroniske litteraturen vi ser mest av i dag er også nært knyttet til en slik eksperimentell litteratur, men i dag er det i hovedsak poesi som skyver disse grensene. Konkret poesi har fått følge av animert poesi, og ofte spiller disse diktene nettopp på våre forventninger til hva litteratur skal være. I Ottar Ormstads "Svevedikt" nekter bokstavene å stå stille for leseren – her kunne man sammenlignet med tradisjonell konkret poesi på papir. Morten Skoglys "Bokstavlek" lar leseren selv skaper ordene. Er dette fortsatt litteratur, kunne man spurt elever. Marte Aas og Marte Hukes "Hva sier trærne" er et eksempel på *generativ poesi*, hvor bevegelsene i et faktisk tre påvirker hvilke ord og fraser som settes sammen til et dikt nettopp når du besøker verket. Her lurar man på hvem forfatteren egentlig er – Marte Aas og Marte Huke? Treet? Leseren? Datamaskinen? Kanskje det ikke spiller noen rolle?

Elektronisk litteratur er et fenomen som blir mer og mer utbredt, men som kanskje sniker seg inn gjennom litt andre kanaler enn den tradisjonelle litteraturen. Ungdom flest kjenner den kanskje best fra blogging, som oftest ikke er særlig høy litteratur, men som samtidig har mange likhetstrekk med veletablerte sjangrer som brevromanen og dagboken. Det sies ofte at dagens medier konvergerer, og det er klart litterære trekk i mange spill. F.eks. har World of Warcraft og Grand Theft Auto "quests" eller "missions", små oppgaver innbakt i fortellinger, for å binde spillhandlinger sammen, og disse følger enkle narratologiske regler. Hypertekstfortellinger har vært på pensum på videregående skole i noen land (bl.a. i Australia), og det undervises i det på mange høyskoler og universiteter, særlig i USA.

Men foreløpig er elektronisk litteratur fortsatt en sjanger i utvikling. Nettopp det gir en stor mulighet i undervisning. 60% av amerikanske tenåringer har publisert egenprodusert materiale på nettet, viste en undersøkelse gjort tidligere i år av Pew Internet – dersom vi antar at noe lignende også gjelder for norske

tenåringer, utgjør dette en stor ressurs for skolen. Dersom ungdom lærer å analysere elektronisk litteratur og å se koblingene mellom det som er nytt og det som vi har lang erfaring med, som rim, rytme, layout. Slik, håper jeg, kan de lære å knytte sammen sine egne erfaringer på nettet med den rikholdige kunnskapstradisjonen vi har fra litteraturhistorien.

Elinor.nu er en katalog over elektronisk litteratur i Norden. Her kan du finne eksempler på nordisk elektronisk litteratur og lese litt om hver tekst. Etterhvert håper vi også å komme med forslag til undervisningsopplegg for utvalgte tekster – men foreløpig kan du begynne ved å lese på Elinor.nu.

VIDERE LESNING:

- Elinor.nu – en katalog over elektronisk litteratur i Norden. Her finner du lenker til de omtalte verkene. ELINOR er støttet av NORDBOK og Norsk kulturråd.
- Eliterature.org – den amerikanske organisasjonen Electronic Literature Foundation har mye informasjon, og bl.a. en gratis antologi av elektronisk litteratur (se <http://collection.eliterature.org>)
- Afsnitp.dk – et glimrende dansk nettsted med artikler om elektronisk litteratur og andre former for litteratur ”mellem ord og billede”
- nypoesi.no – et tidsskrift for eksperimentell poesi som ofte inkluderer dikt som gjør særlig bruk av datamaskinens muligheter